

За даними всеукраїнського дослідження, середній розмір споживчого кредиту на одного позичальника становив 8 000 грн [4]. Тому розмір щомісячних платежів за кредитом за ставкою 22 % становив 748,76 грн.

Як видно з наведених розрахунків, рекомендоване значення першого коефіцієнта протягом усього аналізованого періоду виконується. Відношення суми щомісячних платежів за кредитом знаходиться на рівні 21 – 23 %. Протилежна ситуація спостерігається щодо показника відношення зобов'язань до доходу домогосподарства, він значно перевищує своє рекомендоване значення і свідчить про те, що майже весь обсяг доходів домогосподарства спрямовують на необхідні щомісячні витрати, тобто в їх розпорядженні залишається близько 10 % доходів щомісячно, що свідчить про високий кредитний ризик домогосподарств і можливу втрату платоспроможності. Така ситуація підтверджує коефіцієнт платоспроможності, який свідчить про те, що середньостатистичному домогосподарству не вистачає джерел фінансування на виплату щомісячних платежів та платежів за кредитом.

У цілому середньостатистичне домогосподарство можна віднести до класу В [5], який характеризується наступним: сукупний чистий дохід боржника – фізичної особи – є нижчим, ніж сума внесків на погашення боргу за всіма активами банку щодо цього боржника за відповідний період, наявні негативні зміни щодо загального матеріального стану клієнта та/або його соціальної стабільності; зростання обсягу зобов'язань боржника – фізичної особи – свідчить про високу ймовірність несвоєчасного та/або неповною погашення суми боргу; коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність боржника – фізичної особи – і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом, є несуттєво нижчими, ніж їх оптимальні значення.

Таким чином, була встановлена закономірність, що основними джерелами доходів домогосподарств України протягом усього аналізованого періоду були заробітна плата та стипендії, пенсії, які майже в повному обсязі спрямовуються на продукти споживання. На основі наявної інформації та враховуючи особливості функціонування домогосподарств, був запропонований метод оцінки кредитного ризику домогосподарств.

Наук. керівн. Внукова Н. М.

Література: 1. Вовк В. Я. Кредитування і контроль : навч. посібн. / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К. : Знання, 2008. – 463 с. 2. Владичин У. В. Банківське кредитування / У. В. Владичин. – К. : Атака, 2008. – 648 с. 3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. 4. Дослідження: Середній розмір споживчого кредиту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.bigmir.net/business/428567>. 5. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями : Постанова Правління НБУ від 25.01.2012 р. № 23 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.

УДК 336.713:336.77

Міндіашвілі К. О.

Магістр 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Вивчено сутність, види та напрями діяльності банків у сфері управління ризиками кредитування сільськогосподарських виробників, які ґрунтуються на врахуванні особливостей функціонування суб'єктів аграрної сфери, що дозволить банкам зменшити ймовірні збитки.

Аннотация. Изучены сущность, виды и направления деятельности банков в сфере управления рисками кредитования сельскохозяйственных производителей, которые основываются на учете особенностей функционирования субъектов аграрной сферы, что, в свою очередь, позволит банкам уменьшить возможные убытки.

© Міндіашвілі К. О., 2013

Annotation. The article studies the nature, types and activities of banks in the credit risk management of agricultural producers, based on consideration of the functioning of the agricultural sector entities that will allow the banks to reduce probable losses.

Ключові слова: кредитування, АПК, ризик, кредитний ризик, управління кредитними ризиками, страхування.

Аграрний бізнес в економіці ринкового зразка, без сумніву, відіграє визначальну роль. Попри це, у переважній більшості сільськогосподарських підприємств України спостерігається брак необхідних власних коштів для фінансування відтворювальних процесів. Тому в безперервності відтворювального процесу і розвитку підприємницької діяльності в АПК важливу роль відіграє банківська система через запровадження прогресивних механізмів кредитування сільськогосподарських підприємств. З огляду на зазначене, подальшого розгляду та вивчення потребують шляхи мінімізації ризиків кредитування сільськогосподарських виробників.

Кредитній діяльності банківських установ, її ролі в економічному розвитку країни та дослідженню специфіки кредитних ризиків присвячено праці вітчизняних науковців О. Вовчак, А. Герасимовича, О. Дзюблюка, М. Крупки, Б. Луціва, А. Мороза, А. Скрипник, Т. Смовженко, З. Щебиволока та багатьох інших [1 – 10].

Метою статті є визначення особливостей управління ризиками кредитування сільськогосподарських підприємств.

Важливим інструментом системи управління кредитними відносинами є контроль за цільовим використанням кредитних ресурсів. Сільськогосподарські підприємства теж повинні мати механізм управління кредитами. Він включає контроль за своєчасністю виплат за кредитними зобов'язаннями і аналіз власних можливостей сплати кредиту шляхом оцінки власного фінансового стану.

Кредитна діяльність банків визначається факторами, від яких залежить ступінь кредитного ризику. Цими факторами є недосконалий менеджмент, неадекватний первинний капітал, кон'юнктурні коливання, конкуренція, економічні коливання тощо. Для управління ризиковими операціями банку необхідно оцінити ступінь впливу того чи іншого виду ризику. Саме на результати цієї оцінки мають спиратись рішення, що спрямовані на адекватне використання ризикових ситуацій та формування системи заходів, які зменшують небезпеку виникнення збитків банку [11].

Тому до стратегічних напрямів відновлення роботи банківської системи на українську економіку потрібно віднести: формування внутрішнього довгострокового ресурсу; оптимізацію діяльності банків з іноземним капіталом, що спрямована на виконання основної функції банківської системи – кредитування української економіки; посилення нагляду за діяльністю банків на індивідуальній основі з акцентом на відносні, а не кількісні показники; зупинку інфляційних процесів і мінімізацію процентних ставок; формування інфраструктури ринку проблемних активів; розробку і реалізацію довготермінових заходів контролю за досягненням країною поставлених стратегічних цілей [4].

Важливо відзначити також, що на стабільності кредитних установ позначається економічність та ефективність використання коштів підприємств.

Тому кредитна установа має бути поінформована щодо діяльності своїх клієнтів та систематично аналізувати такі показники їх господарювання, як: 1) ліквідність балансу; 2) рентабельність використання коштів; 3) швидкість обороту капіталу, зокрема обертання обігових коштів як реальний економічний критерій ступеня ліквідності; 4) плани виробництва та їх відповідність умовам ринкової кон'юнктури товарів; 5) технічний рівень підприємств і перспективи його розвитку; 6) питома вага продукції, що виробляється для експорту, тощо [2].

Автор вважає, що однією з причин скрутного становища сільськогосподарського виробництва є відсутність контролю за кредитними ризиками. Внаслідок цього керівництво багатьох банків недовірливо ставиться до кредитування сільськогосподарських підприємств. На думку автора, однією з умов зниження ризиків комерційних банків у процесі кредитування є впровадження страхування кредитних ризиків. На вітчизняному кредитному ринку страхування кредитів практикується не так давно і не набуло необхідного розвитку. Існує кілька причин цього, а саме: висока вартість страхових послуг, складність процедури оформлення страхового договору, відсутність страхового аудиту, інформації про діяльність страхових компаній, а також відсутність кваліфікованих спеціалістів зі страхування ризиків [3].

При цьому, з метою мінімізації кредитних ризиків, підтримання задовільної якості кредитного портфеля, банки можуть використовувати різні методи оцінки кредитоспроможності суб'єктів аграрної сфери.

В ефективній діяльності фінансово-кредитних установ велику роль відіграє аналіз кредитоспроможності клієнтів, оскільки від фінансового стану клієнтів залежить фінансове становище самого банку. Позичальники також повинні надавати певні гарантії, зокрема: заставу майна або прав, уступку вимог і прав, передачу права власності, гарантії і поручництва, страхування тощо [7].

Якщо брати до уваги іноземний досвід, то банками США використовується так зване "правило шести Сі". У Великобританії в процесі аналізу кредитоспроможності використовують метод під назвою "Parts" (частини) [2]. Крім того, англійські банки використовують також такі системи оцінки потенційних позичальників, як системи PARSER і CAMPARI. У зарубіжній практиці широко використовується також метод оцінки кредитоспроможності на основі SWOT-аналізу. Світовий банк використовує систему CAMELS [7].

Однією зі складових кредитного аналізу є визначення джерел погашення кредиту. Звичайно, що першочерговим джерелом погашення кредиту та нарахованих відсотків мають бути грошові надходження суб'єктів аграрної сфери від звичайної операційної діяльності, тобто від реалізації продукції (робіт та послуг). Дохід суб'єкта аграрної сфери – це головне джерело погашення кредиту. У другу чергу можуть використовуватись для погашення кредиту активи підприємства, що оформлені у забезпечення кредиту. Третім джерелом погашення кредиту можуть слугувати грошові кошти

та активи гаранта, поручителя або страхове відшкодування ризиків. У якості гаранта та поручителя може виступати держава, юридичні та фізичні особи [13].

Страховання та гарантування кредитів може стати для банку досить ефективним методом зниження кредитних ризиків. При цьому може укладатись тристороння угода страхування ризику непогашення кредиту між банком, страховою організацією та позичальником або договір добровільного страхування відповідальності позичальника перед банком, або договір поруки (гарантії) повернення кредиту з платоспроможною особою. Таким чином, банк переносить ризик потенційних збитків на третю особу [3].

Банк, що займається кредитуванням суб'єктів аграрної сфери в іноземній валюті, має враховувати крім кредитного, також і валютний ризик, на який наражається позичальник. Втрати за валютними кредитами виникають у зв'язку з різкою зміною курсу іноземної валюти та відповідною зміною грошових потоків, що приводить до неможливості виконання позичальником, який не має експортної валютної виручки, своїх зобов'язань за кредитним договором. Найбільш небезпечним є валютний ризик для тих суб'єктів аграрної сфери, що не мають валютної виручки та продукція яких не прив'язана до валютного курсу [2].

Подальший розвиток та вдосконалення кредитних відносин банків із суб'єктами аграрної сфери можливі за умови оптимізації роботи банків з кредитними ризиками. Одним зі шляхів розширення кредитування суб'єктів аграрної сфери є якісна оцінка їх кредитоспроможності, яка повинна враховувати особливості їх функціонування. Врахування запропонованих пропозицій щодо особливостей оцінки становища підприємств дозволить мінімізувати кредитні ризики та підвищити ефективність банківського кредитування аграрної сфери економіки.

Наук. керівн. Погосова М. Ю.

Література: 1. Вовчак О. Д. Інвестування : [навч. посібн.] / О. Д. Вовчак. – Львів : Новий Світ-2000, 2007. – 544 с. 2. Дем'яненко М. Я. Кредитування сільськогосподарських підприємств: теорія і практика / М. Я. Дем'яненко // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 7. – С. 9–19. 3. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія / О. В. Дзюблюк, Р. В. Михайлюк. – Тернопіль : Терно-граф, 2009. – 316 с. 4. Гудзь О. Є. Забезпечення сільськогосподарських підприємств кредитними ресурсами / О. Є. Гудзь // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 86–90. 5. Луців Б. Кредитно-інвестиційна діяльність банків України / Б. Луців // Світ фінансів. – 2005. – № 1. – С. 14–21. 6. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за ред. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2002. – 476 с. 7. Скрипник А. В. Інформаційна складова підвищення ефективності кредитування аграрного сектору / А. В. Скрипник, О. Н. Ткаченко // Вісник НБУ. – 2011. – № 11. – С. 32–38. 8. Кредитування і контроль : навч. посібн. / Т. С. Смовженко, Р. Р. Коцовська, В. М. Крупський та ін. – Львів : ЛІБС НБУ, 2004. – 259 с. 9. Смовженко Т. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи в умовах євроінтеграції України: організаційний аспект / Т. Смовженко, О. Другов // Вісник Національного банку України. – 2005. – № 11. – С. 34–37. 10. Загорій Г. А. Про методи оцінки кредитного ризику / Г. А. Загорій // Гроші та кредит. – 2011. – № 6. – С. 31–37. 11. Алексєєв В. В. Оцінка ризиків кредитування з використанням методу аналізу ієрархій / В. В. Алексєєв // Банківська справа. – 2005. – № 12. – С. 36–42. 12. Калашнікова Т. В. Стан і тенденції розвитку кредитного забезпечення аграрної галузі України / Т. В. Калашнікова // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 29–37. 13. Грушко В. І. Страхування кредитних ризиків / В. І. Грушко // Економіка АПК. – 2007. – № 8. – С. 94–100. 14. Пиріг Г. І. Генезис кредитних відносин у сільському господарстві / Г. І. Пиріг // Економіка АПК. – 2004. – № 2. – С. 64–69.

УДК 658.15:330.138

Педан В. А.

Магістр 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ "ВАРТІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА"

Анотація. Розглянуто основні підходи до з'ясування сутності поняття "вартість підприємства". Подано авторське розуміння аналізованого поняття, що враховує особливості функціонування підприємства та системи управління його вартістю.

Аннотация. Рассмотрены основные подходы к определению понятия "стоимость предприятия". Сформулировано авторское понимание этого понятия, которое учитывает особенности предприятия и системы управления стоимостью предприятия.

© Педан В. А., 2013